

Inhoud

VERTREK

- Man en jongen 15
- Voorwaarts 31
- De kruik van de weduwe 49
- Laatste avondmaal bij Brown 71

OP DOORTOCHT

- De dagen tellen 83
- Sneeuwblind 99
- Een omweg naar huis 117
- De lichaamsverwisseling 131
- Het geschenk 155

AANKOMST EN NASLEEP

- Het verloren zaad 177
- Vanitas 191
- De jacht 215
- Pappies meisje 227
- Wat er overblijft 241

- Nawoord 257
- Verantwoording 267
- Over de auteur 269

Man en jongen

Zo, uit je hum vanochtend? Da's niks voor jou. Zal wel door de kou komen. Die maartse winden komen recht vanuit de Oeral de Theems op geblazen, tenminste, dat zeggen ze. Nee, inderdaad, dat is niet jouw favoriete paardenwacht die daar speelt, jou hou je niet voor de gek, hè? Jij vindt het maar niks als de kappel wordt gewisseld. Zin in een broodje? Als je een goed ontbijt hebt gehad voel je je vanzelf een stuk beter. Kom op, neem een paar broodjes... Nou, dan moet je het zelf maar weten.

Misschien straks, nadat je je hebt gewassen.

Ik had vanochtend wat onenigheid met de directeur. Ja, vanwege jou, m'n jongen, moet je dat nog vragen? Hij heeft de leden van het Genootschap toestemming gevraagd om een geveer te kopen.

Rustig maar, niemand gaat jou neerschieten, of mijn naam is niet Matthew Scott. Maar laat dit een waarschuwing zijn. Ik wil jou niet de schuld geven, maar dat krijg je nou van die driftbuien. (*Gestoorde woedeaanvallen*, noemt de directeur ze.) Moet je die oude opgelapte muur hier zien; wie had daar een gat in gebeukt? Vergissen is menselijk en zo natuurlijk, maar dat is nog geen excuus om zo tekeer te gaan. Uiteindelijk heb je er alleen maar jezelf mee pijn gedaan, je bent nog steeds niet van dat abces af.

Hoe dan ook, de directeur heeft het iedeeffiks dat jij gevaarlijk bent voor de kleintjes, nu je een man bent, als het ware. O, jij en ik weten allebei dat dat allemaal flauwekul is, jij bent dol op die jonkies. Je houdt er gewoon niet van om opgesloten te zitten, en wie zal je dat kwalijk nemen? Ik kan je altijd rustig krijgen met een wandeling door de tuinen om je vrienden te

zien. Maar de directeur zegt: ‘Stel dat jij niet in de buurt bent, Scott, de volgende keer dat Jumbo weer zo razend wordt. Geen enkele andere verzorger hier kan met hem overweg; telkens als ik jou een assistent toewijs wordt die zo door dat beest geterroriseerd dat ie al gauw z’n biezen pakt. Het is een hoogst ongebruikelijke situatie, en dan hebben we het nog niet over de penetrante geur, en de vlekken, en... nou ja, die stuwing. De vrouw van dat bestuurslid viel bijna flauw toen ze dat zag!’

Ik wees erop dat jij daar niet echt iets aan kon doen.

‘Trouwens, Afrikaanse stieren staan erom bekend dat ze hun verzorgers doodmaken,’ doceerde hij. ‘Hij zou je tijdens zo’n aanval zomaar kunnen neermoppen met zijn kleine staart, en je dan verpletteren met zijn schedel.’

‘Niet deze olifant,’ zei ik, ‘en ook niet deze verzorger.’

Toen begon hij aan een of ander smerig verhaal over een dolgedraaide olifant waarvan hij als kleine jongen in the Strand had gezien hoe die werd neergeschoten, 152 kogels hadden ze ervoor nodig, dat had echt wat met de directeur gedaan, zei hij. Nou, dat verklaart veel over hem.

Ik verzeker je, m’n jongen, dat ik je heb verdedigd. Ik keek die ouwe man in z’n waterige ogen en zei: ‘We hebben allemaal wel eens een slechte dag. Maar Jumbo is een fatsoenlijke, hardwerkende kerel, over het algemeen. Ik ben nog nooit één moment bang voor hem geweest in de zeventien jaar dat ik hem onder mijn hoede heb.’

Hij mompelde iets onbeschaamds over dat dat meer zei over mijn arrogantie dan over jouw betrouwbaarheid. ‘Volgens mij is het je naar het hoofd gestegen, Scott.’

‘Wat bedoelt u, directeur?’

‘Jumbo’s roem. Jij denkt dat je heel wat bent.’

Ik maakte me breed. ‘Dat ik een bepaalde positie heb verworven in deze maatschappij, dat ik in 1866 al een medaille heb gekregen, dat is omdat ik meer exotische dieren en vogels heb gefokt, gekoesterd en grootgebracht dan wie dan ook ter wereld.’

Hij tuitte zijn lippen. ‘En dan hebben we het nog niet eens

over het fortuin dat je in je zak steekt met die ritjes voor twee pence...'

Het gore lef! 'Ik ben toch zeker degene die de kleintjes de ladder op helpt, en die Jumbo rondleidt door de tuinen, en die oppast dat ze er niet vanaf vallen?' (Eigenlijk heb jij recht op de helft van het geld, knul, maar wat zou je daarmee moeten? Jij vindt het leuk om de muntjes met je slurf aan te pakken en ze in mijn zak te laten glijden.)

De directeur plukte aan zijn baard. 'Hoe dan ook, het is onredelijk; slecht voor het moreel. Je gedraagt je poeslief als je fooien kunt binnenhalen, Scott, maar schandalig onbeschoft tegen je meerderen in dit Genootschap, en wat je medeverzorgers betreft, die durven nauwelijks nog een woord tegen je te zeggen de laatste tijd.'

Dat stelletje sukkels!

'Ik heb genoeg gespreksstof,' zei ik, 'maar die bewaar ik voor degenen die dat waarderen.'

'Ze noemen je een tiran.'

Nou ja, ik moest lachen. Ik ben tenslotte de vijftiende van zeventien kinderen, niks geen zilveren lepel in mijn mond als baby, een nederige arbeiderszoon die het ver heeft geschopt in een onbestendig beroep, en ik hoef niemand mijn excuses aan te bieden. Wij trekken ons niks aan van al die muggenzifters op deze wereld, hè, jongen? We kijken gewoon de andere kant op.

Er staat vanochtend een reusachtig krat buiten op het gras. Grenen planken met stalen banden eromheen, op een soort kar met wielen. Krijg er een raar gevoel van. Het is drieënhalve meter hoog, schat ik zo; dat is net iets hoger dan jij bent.

Niemand heeft er een woord over gezegd tegen mij. Ik kan me maar beter nergens mee bemoeien, denk ik. Er is hier toch al veel te veel geroddel en gedoe.

Zo meteen is het tijd om de benen te strekken, jongen. De kleintjes staan vast al met tientallen in de rij. Ze hebben je gisteren gemist, toen het regende. Hier, kniel even neer, dan doen we

je zadel op. Ja ja, ik zal niet vergeten om een dubbelgevouwen deken onder die hoek te leggen waar het schuurde. Wat zien je teennagels er glanzend uit, hè, nu ik ze heb geschrobd?

Nu staan er twee mannen daar bij dat krat, ze zijn een soort loopplank aan het installeren. Dit bevalt me helemaal niet. Als dit is wat ik denk dat het is, dan gaat het verdorie veel te ver – ik ga naar het kantoor van de directeur, hij bekijkt het maar met z'n *Gelieve een afspraak te maken*. Hier heb je alvast een zak haver. O, stel je nou niet zo aan, hou op met dat gebrul, ik ben weer terug voor je het weet.

O, Jumbo, godsamme wat ben ik pissig! Sorry voor mijn taal, maar er zijn momenten in het leven van een man op deze ellendige planeet... en de directeur had niet eens de moeite genomen om mij op de hoogte te brengen. Stel je voor, nadat we al die jaren samen voor het Genootschap hebben gewerkt – na alle gevaren die hij en ik hebben doorstaan, toen we die misvormde hoorn bij die neushoorn moesten afzagen en weet ik wat allemaal – het is zo vals, ik krijg er gewoon de rillingen van. 'Ik zou het erg op prijs stellen,' zeg ik, 'als u me wilt vertellen wat er aan de hand is met betrekking tot mijn olifant.'

'*Jouw* olifant, Scott?' zegt hij met opgetrokken lip.

'Bij wijze van spreken,' zeg ik. 'Aangezien ik hier al eenendertig jaar als verzorger werk, vanaf mijn jonge jaren, heb ik vanzelf belang bij alle eigendommen van het Genootschap.'

Dat had ik niet moeten zeggen, hij zat meteen op de kast.

'Nu je het er toch over hebt,' zegt hij, 'kan ik je laten weten dat Jumbo nu het eigendom is van een andere partij.'

Ik wist niet waar ik moest kijken! 'Welke andere partij?'

Zijn baard begon te trillen. 'De heer P.T. Barnum.'

'Die yankee-showman?'

Hij kon het niet ontkennen. Toen volgde er een ruzie, en niet zo'n kleintje ook. Ach, jongen van me, ik kan de woorden amper over m'n lippen krijgen, maar hij heeft je zomaar verkocht aan het circus!

Het is een schandelijke smet op de goede naam van het Londense Zoölogische Genootschap, zo denk ik erover. Wat een achterbaks, laaghartig verraad achter gesloten deuren. In het belang van het Britse publiek, laat me niet lachen! Tweeduizend pond, dat is de prijs die de directeur voor je heeft gevraagd, al zitten ze heus niet om dat geld verlegen, en wie is de voornaamste publiekstrekker hier, dat is toch zeker de Kindervriend, de Geliefde Dikhuidige Kolos, zoals je in de kranten wordt genoemd? Man, je bent misschien wel de schitterendste olifant die er ooit op de wereld heeft rondgelopen, omdat je door gelukkige omstandigheden zo jong al aan mijn zorgen werd toevertrouwd als een vervuild zwerfbeestje, zodat ik je vanaf de rand van het graf weer gezond heb kunnen krijgen en goed heb grootgebracht. En wie weet hoe lang jouw arme soort het nog zal redden, nu ivoor zo in de mode is?

Je bent een heel speciale vriend van onze dierbare koningin en van generaties Engelse kinderen die al geboren zijn of nog geboren moeten worden, en toch heeft het Genootschap je verkwanseld als paardenvlees, en dat allemaal vanwege een paar kleine nukken en driftbuien!

O, Jumbo. Je kunt beter wat tot rust komen. Het siert je dat je het zo voelt, maar je kunt er beter niet zoveel drukte om maken. Je moet een dappere jongen zijn. Je hebt al wel ergere dingen meegemaakt, toch? Toen die handelaren je hele familie neerschoten waar jij bij stond...

Stil maar, ik ook met mijn grote bek, ik moet niet van die pijnlijke herinneringen ophalen. Ik wil alleen maar zeggen dat het nog niet half zo erg kan zijn om te worden verbannen naar Amerika. Er gebeuren wel ergere dingen. Trouwens, als ik jou niet had gered uit die vreselijke Jardin des Plantes was je vast en zeker door hongerige fransozen opgegeten tijdens het Beleg van '71! Dus je kunt je maar beter sterk houden.

Ik hoop alleen dat je niet zeeziek wordt. Ik heb de directeur erop gewezen dat je tweehonderd pond hooi per dag nodig hebt tijdens de reis naar New York, en dan hebben we het nog

niet over de zoete koek, aardappelen, broden, vijgen, en uien, je lievelingskostje... Je gaat meedoen aan Het Grootste Spektakel ter Wereld, dat klinkt toch wel bijzonder, zij het ook een beetje ordinair. (De directeur beweert dat het reizen misschien kalmerend werkt op je woedeaanvallen, en zo niet, dat zo'n enorm circus dan vast wel 'voorzieningen voor afzondering' heeft, al vind ik dat niet zo'n prettig idee, absoluut niet.) Je hoeft geen kunstjes te leren, daar heb ik me in elk geval van vergewist: je wordt aangekondigd als 'Het Grootste Landdier in Gevangenschap' en dan loop je rond door de piste, dat is alles. Ik was bang dat je zelf de hele Verenigde Staten door zou moeten lopen, maar je krijgt je eigen comfortabele treinwagon om in rond te reizen, hoe vind je dat! Die ouwe miljonair heeft nog twintig olifanten, maar jij wordt de koning. O, en ratten, ik heb gezegd dat hij moet doorgeven dat je gek wordt als je een rat ziet, sinds die keer dat ze je voeten half hadden weggevreten toen je nog een dreumes was.

Natuurlijk zul je Engeland missen, en de ritjes met de kinderen, dat is niet meer dan normaal. En op je kop gaan staan in de vijver, en de wandelingen langs de Parrot Walk, het Carnivora Terrace, alle vertrouwde plekken. Het zal me niks verbazen als die Amerikaanse winters echt een beproeving voor je zijn. En ik verwacht dat je af en toe ook nog eens zult terugdenken aan je ouwe pa...

Toen je naar Londen kwam, als een groezelige baby, niks groter dan ik, werd je 's nachts schreeuwend wakker en je sabbelde op je slurf voor troost, en dan gaf ik je een knuffel en dan kreeg je vocht achter je oren...

Sorry, jongen, het wordt me te veel.

Vandaag is de kwade dag, Jumbo, volgens mij weet je het. Je staat helemaal te trillen, en je slurf zweeft voor mijn gezicht alsof je me in je op wilt nemen. Het is net een boom die in een harige slang is veranderd, en die warme, vochtige lucht tegen me aan blaast. Kom, kom. Hier heb je wat gemberkoek. Laat me

eens even stevig op je poot kloppen. Zal ik in je slurf blazen, en nog een laatste keer over je tong wrijven?

Kom mee, het is niet netjes om iemand te laten wachten, zullen we maar zeggen, ook al is het een omhooggevallen yankee-dierenhandelaar zoals die 'Elephant Bill' Newman. (O, die kleine waterige ogen van je, wimpers als een balletdanseres – ik kan je nauwelijks aankijken.) Goed zo, jongen; naar links, deze gang door; ik weet dat het niet de normale weg is, maar verandering van spijs doet eten, zeggen ze toch? Hierheen nu. Even over de loopplank en dan in dat krat. Plaats zat daar, als je je kop laag houdt. Toe maar.

O, kom op, geen geintjes alsjeblieft. Ga nou gewoon in je krat. Wat heb je eraan om zo te trekken en te brullen? Nee, hou op, niet gaan liggen. Opstaan, jongen, opstaan. Stoute jongen. Jumbo!

Niks aan de hand met jou, stel je niet zo aan. Je bent weer even terug in je eigen hok; het wordt al donker buiten. Wat een gedoe! Het zijn alleen maar kettingen! Ik weet dat je dat gewicht niet prettig vindt, het is ook maar voor tijdelijk. Nee, ik kan ze vanavond niet afdoen, anders gaat die Elephant Bill helemaal over de rooie. Hij zegt dat we het morgenvroeg meteen weer moeten proberen. De kettingen zijn bedoeld om je aan de binnenkant van het krat vast te maken, totdat je met de hijskraan aan boord van de stoomboot bent getild. Nee, doe nou rustig, jongen. Je hebt nu wel genoeg kabaal gemaakt. Drink nou maar je scotch. Zeg! Raap eens gauw mijn bolhoed op en geef terug. En bedankt.

Die yankee, die Elephant Bill, heeft wel lef, zeg. Om te beginnen liet hij me weten dat de vertegenwoordigers van Barnum eerst hadden geprobeerd de gevangen Zoeloe-koning te pakken te krijgen om tentoon te stellen, en daarna het huisje waar Shakespeare werd geboren; jij bent pas hun derde keus van de Britse schatten. Nou, mijn haren stonden rechtoverreind, dat snap je wel.

Toen je maar niet dat krat in wilde lopen, hoe we ook aan je sjorden en duwden, zelfs niet toen hij je hangende achterwerk met de zweep bewerkte – toen ik je nog een keer of zes had rondgeleid voor een nieuwe poging – rolde hij met zijn ogen en zei dat je overduidelijk strontverwend was.

‘Verwend?’ herhaalde ik.

‘Hij is onderhand half huisdier, half mens,’ zegt die Amerikaan, ‘door al die lekkere hapjes en knuffels en kletspraatjes. Is het waar wat de andere mannen zeggen, Scott, dat je elke avond een fles whisky deelt met dat beest, en dat jullie samen in zijn stal liggen te kroelen als vrijers?’

Pff, zo’n onbeschofte vraag, daar wilde ik niet eens op ingaan. Maar toen dacht ik eraan hoe je soms zit te janken als een ondeugend kind wanneer ik niet voor bedtijd terug ben uit de pub, en er kwam een afschuwelijke gedachte in me op. ‘Olifanten zijn heel sociale dieren, dat zou je toch op z’n minst moeten weten,’ zei ik. ‘Ik hoop niet dat je van plan bent om Jumbo ’s nachts alleen te laten? Hij slaapt maar twee of drie uur, met tussenpozen; als hij wakker wordt heeft hij gezelschap nodig.’

Een minachtend gesnuif van die yank. ‘Ik slaap met niemand, behalve met vrouwtjes van het menselijk ras.’

Nou, dat geeft wel aan wat voor platvloers type het is.

Ga liggen, Jumbo, het is pas drie uur ’s ochtends. Nee, ik kan ook niet slapen. Ik heb niet meer fatsoenlijk kunnen pitten sinds dat verdomde krat hier is gekomen. Wat maken die nieuwe mandrils met die paarse billen een kabaal, hè?

Meer dan zeventuizend bezoekers zijn er vandaag geteld bij de kassa. Allemaal dankzij jou, Jumbo. Het heeft in de krant gestaan dat je verkocht bent; het is niet te geloven wat een ophef dat veroorzaakt. Verdrietige brieven van kinderen, aanklachten tegen het bestuur, voorstellen om een inzameling te houden om je terug te kopen. Naar verluidt heeft de Prins van Wales zijn bezwaren kenbaar gemaakt, en die kunstcriticus Mr. Ruskin, en een aantal leden van het Genootschap stappen naar de

rechter om aan te tonen dat de verkoop onwettig is!

Ik wou dat je sommige van de brieven kon lezen die je nu elke dag krijgt, niet alleen van de kleintjes maar ook van volwassenen. Geld bijgevoegd, en gemberkoek, en zelfs sigaren. (Die twee dozijn oesters heb ik opgegeten, want ik wist dat jij daar toch niet van houdt.) Een broodje met spelden erin gestoken; blijkbaar een geintje van een of andere zatlap. En moet je deze gigantische bloemenkrans zien die jij kunt dragen, met een lint waarop staat: TEKEN VAN TRIOMF OVER DE AMERIKAANSE SLAVENHANDELAREN. Ik heb zelf ook brieven gekregen, sommigen bieden me smeergeld aan om 'iets te doen om dit te beletten', terwijl anderen me uitmaken voor judas. Ze moesten eens weten in wat voor ellendige situatie ik zit!

O jee, ik had gedacht dat de poging van vandaag beter zou gaan. Ik had zelf voorgesteld dat dat krat uit het zicht moest worden verplaatst, omdat je de aanblik alleen al niet kon verdragen. Ik zei tegen die Elephant Bill dat ik je wel door de straten zou leiden, de volle tien kilometer, en dat je tegen de tijd dat je bij de haven aankwam dan vast graag dat krat in zou stappen om te kunnen uitrusten.

Maar je had me meteen door, hè goochermerd? Nee, vandaag krijg je geen tongmassage, foei! Je wist gewoon dat dit geen normaal wandelingetje was. We waren nog geen centimeter buiten de hekken van de tuinen of je zakte door je knieën. Je speelde nogal in op de menigte, vond ik, en iedereen stond te juichen toen ze je in die kruiphouding zagen, als een moedige martelaar voor de Britse zaak. Het publiek was helemaal buiten zinnen vanwege jouw zitstaking, je zou niet geloven wat er allemaal in de kranten staat.

Ik verloor bijna mijn geduld vandaag bij de hekken, jongen, toen je niet overeind wilde komen voor me, maar toch voelde ik me onwillekeurig ook wel trots om te zien dat je zo dapper weerstand bood.

Die yank is een akelig figuur. Toen ik aangaf dat het misschien echt niet zou lukken om je dat schip op te dwingen, mompelde

hij iets over minder eten geven om je geest te breken, of zelfs olifantenhaken gebruiken bij je oren en brandijzers.

‘Mag ik er even op wijzen dat dat soort barbaarse praktijken in ons land niet getolereerd worden?’ zei ik, waarop hij grijnsde en zei dat de Engelsen er meer moeite mee hebben om hun dieren te slaan dan hun kinderen. Hij liet me een pistool zien dat hij op zak heeft en zanikte wat over dat hij je hoe dan ook naar New York zou krijgen, dood of levend.

Die huffer probeerde me natuurlijk alleen maar uit de tent te lokken, bedacht ik. Primitieve tactiek. ‘Uw baas zal niet veel aan Jumbo hebben als hij in de eerstgenoemde toestand verkeert,’ zei ik koeltjes.

Elephant Bill haalde zijn schouders op en zei dat hij dat zo net nog niet wist, Barnum kon je altijd nog laten opzetten en je dan tentoonstellen als ‘De Veroverde Brit’.

Toen kon ik geen woord meer uitbrengen.

Zullen we vanochtend een wandeling door de tuinen maken voordat de poort opengaat? Meer dan achttienduizend bezoekers gisteren, en vandaag worden er weer net zoveel verwacht, om een mogelijk laatste glimp van je op te vangen. Wat een lange rijen voor de ritjes! We zouden gerust een *guinea* de man kunnen rekenen als we wilden, maar dat doen we natuurlijk niet.

Kom, dan gaan we samen even naar je krat kijken. Het is niks om bang voor te zijn, gekke jongen; gewoon een heel grote kist. Kijk, er is weer een nieuwe tekst bij gekomen sinds gisteren: **JUMBO GA NIET WEG**, dat is aardig. Nog meer bloemen. Poppen, boeken zelfs. Zie je die geknielde vrouw daar voor de poort? Hartstikke gek, maar wel op een beschaafde manier. Ze deelt pamfletten uit en bidt om goddelijke interventie om te voorkomen dat je moet vertrekken.

Maar weet je wat het is, knul, vroeg of laat zul je toch moeten gaan. Dat weet je zelf ook wel, hè? Er komt een moment in het leven van iedere man dat hij zich gewonnen moet geven en zijn

plicht moet doen. De rechter heeft geoordeeld dat je verkoop wettelijk was. Barnum heeft tegen de *Daily Telegraph* gezegd dat hij er niet op wil terugkomen, nog voor geen honderd-duizend pond. Dus het is gewoon de wrede waarheid dat onze dagen samen geteld zijn. Waarom stap je nu niet in je krat, op dit moment, dan hebben we het afscheid maar achter de rug, als het daar uiteindelijk toch op neerkomt? Gauw, doe het nu, om je droevige pa een plezier te doen! Argh! Wat ben je toch eigenwijs; dan moet je het zelf maar weten, en kom niet bij mij zeuren als die yank je met haken en brandijzers te lijf gaat.

Het is soms net of je een berg in beweging probeert te krijgen. Ben ik nou jouw meester of je bediende, dat zou ik wel eens willen weten! Wat een toestand.

O, die directeur! En dan te bedenken dat ik vroeger geamuseerd was door die typische maniertjes van hem, dat ik bijna gehecht was aan die ouwe heer. Nou, ik heb nog nooit zo'n kouwe kikker meegemaakt. Zit ie daar met z'n stoffige hoge hoed en z'n nette jas onder de nijlpaardendinges, zegt ie dat ie me een kleine vakantie geeft.

'Een kleine vakantie?' Ik was geschokt, dat kun je je voorstellen. Ik heb in geen jaren een dag vrij genomen, dat zou jij nooit pikken.

Hij staart me aan met z'n vergelende ogen en zegt dat mijn tijdelijke verlof voor Mr. Newman een gelegenheid zal zijn om zich voor vertrek vertrouwd te maken met de gewoonten en voorkeuren van de olifant.

'U weet allang wat Jumbo's voorkeuren zijn,' protesteer ik. 'Hij kan die yank niet uitstaan. En als die vent het waagt om wrede maatregelen toe te passen, dan zal er ruchtbaarheid aan gegeven worden en dan krijgt u binnen de kortste keren de politie op uw dak, het zou me niet verbazen als het tot hele rellen zou leiden.'

Waarop de directeur begint te foeteren over mijn opvallende onwilligheid om jou in dat krat te krijgen.

‘O, dat is fraai,’ zeg ik. ‘Ik heb dat arme beest alleen maar kettingen omgedaan en staan duwen en schreeuwen om hem met z’n zesende ton in die vervloekte valstrik te krijgen, dus hoezo is het mijn schuld dat hij er niet in wil?’

Hij staart me aan. ‘Mr. Newman heeft me laten weten dat je de boel hebt gesaboteerd door de olifant geheime signalen te geven. Dergelijke vermoedens heb ik ook al bij eerdere gelegenheden gehad, toen ik je zeer bekwame assistenten stuurde en Jumbo als een bezetene tekeering en ze neergooide als kegels.’

‘Geheime signalen?’ herhaal ik verbluft.

‘Het enige wat ik weet is dat het gewoon griezelig is hoe jij dat beest in je greep hebt,’ sist de directeur tussen zijn tanden.

Griezelig? Wat is er griezelig aan? Niets zo natuurlijk dan dat je een bepaald ontzag hebt voor je pa, die de afgelopen zeventien jaar dag en nacht in al je kleine behoeften heeft voorzien. Waarom is het lammetje zo dol op Mary, zeg maar?

Nou, jongen, op dat moment hoor ik ineens een klik in mijn hoofd. Net als in de schouwburg wanneer het ene decor omhoogschiet en een ander neerdaalt.

Ik zeg ineens – hou je vast, knul – ik zeg: ‘Schrijft u anders maar een telegram aan die Barnum om te zeggen dat hij mij ook moet nemen.’

De directeur knippert.

‘Ik bied mijn diensten aan als Jumbo’s verzorger,’ zeg ik, ‘als hij tenminste goede arbeidsvoorwaarden hanteert.’

‘Hoe kom je op het idee dat Mr. Barnum zo’n koppige kerel als jij zou willen aannemen, Scott?’

Dat bracht me van mijn stuk, maar niet voor lang. ‘Omdat hij zelf wel een koppige kerel moet zijn als hij tweeduizend pond heeft betaald voor een olifant die hij niet eens op het schip kan krijgen.’

Een indringende blik, en dan zegt de directeur: ‘Ik wist wel dat ik gelijk had. Jij hebt me al die tijd tegengewerkt en stiekeme trucjes gebruikt om Jumbo hier in de dierentuin te houden.’

Ik grijnsde, en liet hem maar in de waan. Stiekeme trucjes,

wat een flauwekul! Zoals de waard is vertrouwt hij zijn gasten. ‘Stuur dat telegram nou maar,’ zei ik tegen hem, ‘dan bent u weldra van ons allebei verlost.’

Kom, kom, jongen, laat me het uitleggen. Heb jij niet het idee dat we het allebei gehad hebben met Engeland? Ho ho! Niet je viezigheid tegen de muren smijten, dat is een smerige gewoonte. Laat me uitpraten. Ik weet dat je heel patriottisch bent – vooral gezien het feit dat je uit Frans Soedan komt, dat niet eens bij ons rijk hoort – maar wat heb je daarvoor teruggekregen? Ja, het gewone volk is dol op je, maar ik heb het idee dat je te groot bent geworden voor dit krappe verblijf. Als het Genootschap je ertoe heeft veroordeeld om op transport te gaan omdat je een paar muren kapot hebt geslagen en een paar echtgenotes van bestuursleden hebt laten schrikken, nou, dan zeg ik: laten we onze biezen pakken en nieuwe horizonten verkennen. Jij bent nog geen eenentwintig, en ik ben nog geen vijftig. We zijn wonderkinderen die helemaal zelf zijn opgeklommen, wij komen uit het niets en nu zijn we voorpaginanieuws. We kunnen een nieuw begin maken in het land der vrijen en het thuis der dapperen. We worden nog wel tien keer zo beroemd, en wat zal Engeland ons dan missen, wat zal Victoria dan huilen!

Ik verwacht dat de directeur me meteen na de lunch bij zich zal roepen, dankzij de wonderen van de moderne telegrafie. (Ik ga sowieso akkoord, wat Barnum me ook biedt. Het Genootschap kan me de jij-weet-precies-wat-ik-bedoel roesten.) Dan kom ik meteen hier terug en leid je naar het krat. En wat je ook doet, Jumbo, zorg dat je me niet voor schut zet. Ik heb geen geheime signalen of verborgen krachten; het enige wat ik kan bedenken is zelf als eerste het krat in lopen, me omdraaien en dan mijn armen spreiden en je bij me roepen. Heb vertrouwen in me, beste jongen, dan zal ik zorgen dat je veilig de oceaan over komt en ik blijf bij je, in voor- en tegenspoed, en ik zal tot het einde voor je zorgen als een vader en een moeder. Doe je mee?

MAN EN JONGEN (naschrift)

Dit verhaal is gebaseerd op de bijna dagelijkse verslagen in het Londense dagblad *The Times* tussen januari en april 1882, evenals op het vijandige verslag van directeur Abraham Bartlett in het boek *Wild Animals in Captivity* (1898), en het door een ghostwriter geschreven en in 1885 gepubliceerde *Autobiography of Matthew Scott, Jumbo's Keeper*. Zelfs nadat Matthew Scott het voor elkaar had gekregen om Jumbo in zijn krat te krijgen, bleef de controverse – getiteld ‘Jumbo-mania’ of ‘de Jumbo-beweging’ – nog maandenlang doorsudderen aan beide zijden van de Atlantische Oceaan, en deze vormde een bron van inspiratie voor liedjes, gedichten, moppen, spotprenten, advertenties, en de verkoop van ‘Jumbo’-sigaren, halsbanden, waaiers, oorbellen, parfum en ijs.

Gedurende vier zeer succesvolle seizoenen toerde Jumbo rond met het gezelschap van Barnum (en vertoonde verder geen tekenen meer van de agressie waarvan nu door gebitsanalyse wordt gesuggereerd dat die zou kunnen worden geweten aan geïmpacteerde kiezen veroorzaakt door zijn vezelarme dieet). Toen Scott hem in 1885 na een voorstelling in St. Thomas, Ontario, over een spoorlijn leidde, werd de olifant gedood door een goederentrein die niet was ingeroosterd. Barnum huurde Scott nog één seizoen in om Jumbo's opgezette lichaam aan het publiek te presenteren. Ofschoon hij werd overgehaald om naar Engeland terug te keren, bleef Scott in de buurt van de overwinterplaats van het circus in Bridgeport, Connecticut, rondhangen, waar hij in 1914, toen hij rond de tachtig was, in het armenhuis overleed. De opgezette huid van Jumbo ging verloren bij een brand, maar zijn skelet ligt nog opgeslagen in het American Museum of Natural History in New York.